

Länsstyrelsernas informationsblad i överförmyndarfrågor

2:2020

Detta blad tar upp

- **arbetsläget på grund av Covid-19,**
- **JO:s kritik avseende handläggning av ett ärende om godmanskap för ensamkommande barn och**
- **lämplighetsbedömning av ställföreträdare utifrån praxis och länsstyrelsernas riktlinjer**

Arbetsläget på grund av Covid-19

Pandemin fortgår och vi får fortsätta att följa utvecklingen och anpassa oss efter riktlinjer från Folkhälsomyndigheten och beslut från regeringen. Vi behöver ta höjd för att pandemin blir långvarig och att vi kan behöva ändra våra arbetssätt i ett längre perspektiv.

Länsstyrelserna har fortsatt förståelse för att pandemin kan komma att påverka arbetet hos överförmyndarna; men samtidigt är det viktigt att poängtera vikten av överförmyndarens uppdrag att värna om huvudmännen så att de inte drabbas av en ekonomisk eller rättslig förlust. Även Länsstyrelsernas uppdrag om årlig inspektion av överförmyndarna kvarstår. Länsstyrelserna har dock ändrat sina rutiner och arbetssätt för att anpassa tillsynen utifrån rådande läge. En del länsstyrelser lånar akter och granskar dem på länsstyrelsens kontor och en del har fortsatt med fysiska besök på överförmyndarkontoret och granskar akter på plats, men har sedan ett uppföljningssamtal digitalt.

När länsstyrelsen har lånat akter från överförmyndarna har akterna, av säkerhetsskäl, förvarats inlåsta på länsstyrelsens kontor och utan insyn från obehöriga, vilket även innefattar annan länsstyrelsepersonal än de som arbetar med överförmyndarfrågor.

I sammanhanget vill länsstyrelserna påminna att vid användande av olika digitala plattformar överförmyndaren bör kontrollera hur skyddet för sekretessuppgifter upprätthålls och ha rutiner för vilka uppgifter och ärenden som kan diskuteras i vilka forum.

JO:s kritik avseende handläggning av ett ärende om godmanskap för ensamkommande barn

(JO 6100-2018, 2020-09-25)

JO har riktat allvarlig kritik mot en överförmyndare för hanteringen av ett förordnande av en god man för två ensamkommande barn. Bristerna i handläggningen bestod av att överförmyndaren inte gjort någon självständig bedömning av barnens ålder och inte heller fattat beslut om att godmanskapet för dem skulle upphöra. Överförmyndaren har inte prövat den gode mannens begäran om arvode och framställningarna kan numera inte återfinnas hos överförmyndaren. I beslutet får överförmyndaren sammantaget allvarlig kritik för bl.a. att

- ha tillämpat reglerna för hur ett godmanskap för ensamkommande barn upphör på ett felaktigt sätt,
- under två års tid inte ha fattat beslut i arvodesfrågan och dessutom ha tappat bort den gode mannens framställningar om arvode och
- upprepade gånger misslyckats med att inom utsatta tidsfrister eller inom rimlig tid lämna begärda handlingar, upplysningar och yttranden till JO enligt de grundlagsfästa kraven i 13 kap. 6 § andra stycket regeringsformen.

Lämplighetsbedömning av ställföreträdare utifrån praxis och länsstyrelsernas riktlinjer

I länsstyrelsernas riktlinjer för överförmyndare finns redogörelse för kontroller och bedömning av en ställföreträdarens lämplighet. Överförmyndarens prövning av ställföreträdarens lämplighet bör ske med utgångspunkt i det enskilda uppdraget och påverkas bland annat av uppdragets omfattning samt relationen mellan huvudmannen och ställföreträdaren. I tveksamma fall bör överförmyndaren göra en riskbedömning.

Nära anhörig med betalningsanmärkningar förordnad som god man
(Göta hovrätt, mål nr ÖÅ 408-20, meddelad 2020-09-08)

En närstående (X) med betalningsanmärkningar har av överförmyndaren inte ansetts vara lämplig för uppdraget som god man. För att typiskt sett vara lämplig som god man krävs en stabil ekonomisk situation för att minimera risken för huvudmannen.

Domstolen har gjort en helhetsbedömning av X:s lämplighet, varvid det faktum att X har betalningsanmärkningar vägts mot uppdragets omfattning (ska inte omfatta att förvalta egendom), det faktum att den enskilde motsatt sig att någon

annan förordnas som god man samt att X redan tidigare hjälpt den enskilde med dennes angelägenheter. Hovrätten har bedömt att fördelarna med att förordna X med styrka väger över de skäl som överförmyndaren framfört mot X:s lämplighet.

Enligt länsstyrelsens riktlinjer bör överförmyndaren även väga in om det finns några intressekonflikter, exempelvis om den tilltänkte ställföreträdaren också är personlig assistent eller vårdpersonal vid en enhet där huvudmannen är vårdtagare. Förhållandet i sig innebär inte per automatik att ställföreträdaren är olämplig, men kan vara det i det enskilda fallet.

Personlig assistent förordnas som god man

(Hovrätten för Västra Sverige, mål nr ÖÅ 2130-13, den 7 maj 2013)

Domstolen har framhållit att förarbeten inte ger stöd för en ordning där en personlig assistent i princip aldrig kan komma i fråga som god man för samma person. En helhetsbedömning av förhållandena i det enskilda fallet måste göras. Vid valet av god man ska eventuella risker beaktas eftersom det kan uppstå konflikter som kan vara till nackdel för den enskilde.

Hovrätten, som uppgett sig dela tingsrättens bedömning, har ansett att fördelarna med att förordna den aktuella personliga assistenten (X) som god man uppväger de eventuella risker det kan innebära. Det har i ärendet inte framkommit något som skulle göra X olämplig för uppdraget. Det faktum att X är personlig assistent åt den enskilde har i sig inte ansetts vara avgörande. Med hänsyn till att den enskilde fortfarande är relativt ung, att det är dubbelbemanning hos denne dygnet runt samt att det i övrigt framstår som att hen har flera externa kontakter i sin vardag, dels genom skola och dels genom fritidsaktiviteter, finns det enligt domstolarnas bedömning extern insyn och ett flertal aktörer som kan bedöma den enskildes situation.

Andra situationer som enligt länsstyrelsens riktlinjer kan vara olämpliga är om en ställföreträdare arbetar inom socialtjänsten och samtidigt har hand om huvudmannens ärende eller om ställföreträdaren samtidigt har uppdrag som ledamot i ett utskott inom den kommunala socialförvaltningen i den kommun där huvudmannen bor (se Svea Hovrätt, mål nr ÖÅ 7522-16, den 7 november 2016).

Länsstyrelserna vill härvid understryka att det alltid ska göras en individuell bedömning av den tilltänkte ställföreträdarens lämplighet i varje enskilt ärende. Det är inte förenligt med 11 kap. 12 § föräldrabalken (FB) att en viss personkategori eller yrkesgrupp diskvalificeras från möjligheten att förordnas som god man eller förvaltare enbart utifrån sin tillhörighet till en sådan kategori eller grupp. Frågan prövades nyligen av en underrätt (se Förvaltningsrätten i Karlstad, mål nr 6552-19, den 14 september 2020)

som konstaterade att en överförmyndarnämnds riktlinjer om att kontroll ska göras så att den tilltänkte för uppdraget inte har uppdrag som kontaktperson, boendestödjare eller personlig assistent, strider mot FB då de ger uttryck för att vissa personkategorier direkt skulle diskvalificeras från möjligheten att förordnas som god man eller förvaltare.

Med vänliga hälsningar

Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Östergötlands län

Justitiedepartementet har gett länsstyrelserna i uppdrag att förbättra tillsynen av och stödet till landets överförmyndare och överförmyndarnämnder. Länsstyrelserna ska se till att det finns en kvalitativ, effektiv och enhetlig tillsyn över överförmyndarna. Detta informationsblad är en del av länsstyrelsernas genomförande av uppdraget.